

VšĮ Investuok Lietuvoje

Atviros Vyriausybės iniciatyvos

NVO duomenų bazės koncepcija

Teminio tyrimo

Kokie kriterijai turėtų būti taikomi nevyriausybinėms organizacijoms siekiant jas atriboti nuo kitų ne pelno siekiančių juridinių asmenų?

ATASKAITA

Virgilijus Pajaujis ir Aurelija Olendraitė

Vilnius
2017

Kuriame
Lietuvos ateitį
2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

Turinys

1. Santrumpos.....	2
2. Įvadas	2
2.1 Tyrimo pagrindimas	3
3. Tyrimo metodologija	5
4. Dėstymas	5
4.1 Gerosios kitų valstybių praktikos analizė bei tarptautinių dokumentų apžvalga	5
4.2. NVO apibrėžimo problematika Lietuvoje ir apibrėžimo tobulinimo perspektyvos	7
5. Išvados.....	8
6. Naudota literatūra/šaltiniai	9
7. Priedai.....	10

1. Santrumpos

ES – Europos Sąjunga

LR – Lietuvos Respublika

NVO – nevyriausybinių organizacija

NPO – ne pelno siekianti organizacija

TM – LR teisingumo ministerija

SADM – LR socialinės apsaugos ir darbo ministerija

2. Įvadas

Nevyriausybinių organizacijų (NVO) atribojimo nuo kitų ne pelno siekiančių (NPO) juridinių asmenų klausimas buvo pasirinktas nagrinėti siekiant atskleisti svarbiausius kriterijus, kurie padėtų išgryninti NVO sąvoką Lietuvoje. NVO sąvokos išgryninimas yra būtina sąlyga NVO duomenų bazės sukūrimui¹.

Šiuo metu Juridinių asmenų registre įregistruota daugiau kaip 35 000 ne pelno siekiančių juridinių asmenų. Dalis jų yra valstybės ar verslo, kitos – privačia piliečių iniciatyva įsteigtos organizacijos, dar vadinamos pilietinės visuomenės organizacijomis arba tiesiog NVO.

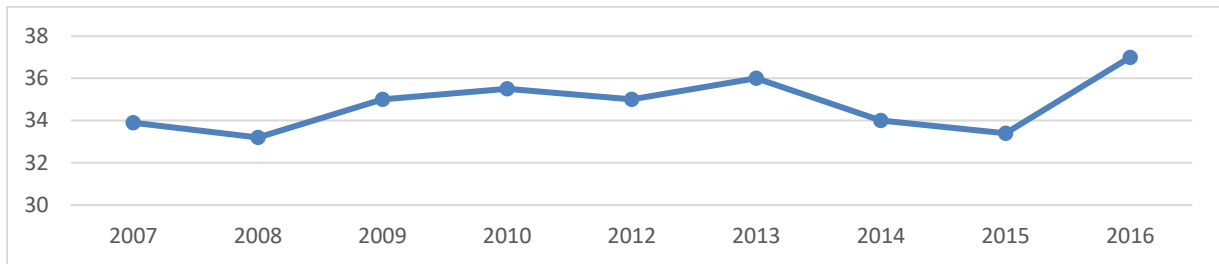
Lietuvoje, kaip ir kitose demokratiškose valstybėse, kuriose visuomenės aktyvumas yra vertinamas ir skatinamas, investuojama į pilietinio sektoriaus stiprinimą sukuriant įvairias šiam tikslui skirtas

---

¹ NVO duomenų bazės sukūrimas yra numatytas Atviros Vyriausybės iniciatyvos partnerystės 2016-2018 metų veiksmų plane. Plačiau žr. 2.1 Tyrimo pagrindimas.

programas. Pavyzdžiui 2014 - 2016 m. ministerijos įgyvendindamos įvairias programas, teigia NVO skyrusios apie 66 milijonus eurų². Tačiau, ministerijų pateikiamus duomenis analizuojant giliau, matyti, kad finansavimas iš šių programų taip pat teko kitoms ne pelno siekiančioms organizacijoms (įsteigtoms verslo subjektų ar valstybės institucijų).

Taigi, resursai, kurie turėtų prisidėti prie pilietiškumo stiprinimo, nėra paskirstomi efektyviausiai siekiant pilietiškumo stiprinimo tikslo. Tokia situacija susiklosto dėl to, kad ministerijos bei kitos institucijos neturi įrankio (aiškių NVO taikomų kriterijų ir apibrėžimo), įgalinančio aiškiai atriboti NVO nuo kitų ne pelno siekiančių subjektų. Dėl šios priežasties, nors į NVO sektorių investuojami palyginus nemaži valstybės resursai, pilietinė galia per dešimtmetį Lietuvoje padidėjo labai nežymiai³:

Pilietinės galios indekso kitimas nuo 2007 m., kai indeksas pradėtas skaičiuoti. Indekso galimos reikšmės nuo 0 (mažiausiai pilietinės galios) iki 100 (daugiausiai pilietinės galios).

Aiškiau apibrėžus NVO, bus tikslingiau ir, tikėtina, efektyviau paskirstomi ištekliai, skirti stiprinti pilietinę visuomenę, o tai duos teigiamą impulsą spartesniam pilietinės visuomenės vystymuisi. Galiausiai, išgryninus NVO apibrėžimą, bus galima sukurti NVO duomenų bazę, kuri suteiks galimybę aiškiau matuoti NVO sektoriaus augimą valstybėje ir stebėti pilietinės visuomenės vystymąsi. O tai prisideda prie LR Vyriausybės programos įgyvendinimo plane numatytų prioritetų įgyvendinimo.⁴

Tad šio **tyrimo tikslas** yra **siekis atskleisti viešosios konsultacijos poreikį ir pobūdį** (suinteresuotąsias grupes, konsultacijos mastą, imtį, laukiamus rezultatus ir pan.), bei atsižvelgiant į kitų valstybių praktika, **išsiaiškinti svarbiausius kriterijus, kurie turėtų būti taikomi nevyriausybinėms organizacijoms Lietuvoje**, jas atribojant nuo kitų ne pelno siekiančių juridinių asmenų.

Pirmojoje tyrimo dalyje siekiama apžvelgti NVO reglamentavimo praktikas kitose ES valstybėse. Antrojoje tyrimo dalyje siekiama išsiaiškinti šiuo metu Lietuvoje įtvirtinto NVO apibrėžimo tobulinimo perspektyvas, atsižvelgiant į surinktą informaciją apie NVO reglamentavimą kitose valstybėse.

2.1 Tyrimo pagrindimas

NVO didesnis įsitraukimas į viešųjų valstybės reikalų tvarkymą ir NVO sektoriaus skaidrumo bei viešumo užtikrinimo svarba akcentuojami įvairiuose LR strateginiuose dokumentuose.

² Pilietinės visuomenės plėtros agentūros galimybių studija, 2017 m.

³ Pilietinės galios indekso duomenys: <http://www.civitas.lt/research/pilietines-galios-indeksas/>.

⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 1 prioritetas: Darni, atsakinga ir sveika visuomenė, 1.2.3. Darbas: Bendruomeniškumo sustiprinimas, įtraukiant nevyriausybinės organizacijas ir bendruomenes į sprendimų priėmimo procesus.

1. [Valstybės pažangos strategijos „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“](#) 5.9.1. punkte *Veikli visuomenė* nurodoma:

„Stiprinti bendruomenės ir nevyriausybinės organizacijas, ugdyti bendruomenių lyderius ir remti pilietines iniciatyvas.“

2. [2014–2020 metų Nacionalinės pažangos programos](#) 2.2.2. uždavinio *Stiprinti nevyriausybinių sektoriaus vaidmenį* įgyvendinimo kryptimis numatoma:

„2.2.2.4. stiprinti NVO savireguliaciją;

2.2.2.5. plėtoti bendruomeninei ir NVO veiklai tinkamą infrastruktūrą.“

3. [Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plane](#) įtvirtinto 1.2.3. darbo *Bendruomeniškumo sustiprinimas, įtraukiant nevyriausybinės organizacijas ir bendruomenes į sprendimų priėmimo procesus* priemonės:

„2. Nevyriausybinių organizacijų įtraukimas į visas institucines partnerystės formas visais lygiais (nacionaliniu, sektoriniu, teritoriniu) ir visuose etapuose (programavimo, įgyvendinimo, stebėsenos bei vertinimo);

3. Nevyriausybinių organizacijų institucinis stiprinimas, numatant tikslines finansavimo priemones, įkuriant nevyriausybinių organizacijų fondą;

7. Teisinių, techninių ir organizacinių priemonių sukūrimas bei įgyvendinimas, užtikrinant nevyriausybinių organizacijų sektoriaus skaidrumą ir viešumą.“

4. [Lietuvos dalyvavimo Atviros Vyriausybės partnerystės tarptautinėje iniciatyvoje 2016-2018 metų veiksmų plano](#) III kryptimi *Piliečių dalyvavimo ir įsitraukimo į viešuosius valstybės reikalus didinimas* nustatytas veiksmas:

„3. Sukurti NVO duomenų bazę.“

5. [Nevyriausybinių organizacijų ir bendruomenės veiklos stiprinimo 2017-2019 metų veiksmų plano](#) 13. tikslui *sudaryti ilgalaikės NVO ir bendruomenių organizacijų plėtros sąlygas, stiprinant jų institucinius gebėjimus ir didinant visuomenės informuotumą apie NVO sektorių ir savanorišką veiklą, stiprinti bendruomeninę veiklą* įgyvendinti išskelti šie uždaviniai:

„14.1. stebėti, rinkti, vertinti ir sisteminti duomenis apie NVO sektoriaus padėtį ir teikti rekomendacijas valstybės institucijoms ir NVO sektoriui;“

„14.3. skatinti viešojo ir NVO sektorių bendradarbiavimą, teikiant viešąsias paslaugas, ir didinti visuomenės informuotumą apie NVO sektorių ir savanorišką veiklą;

14.4. tobulinti NVO teisinį reguliavimą, sukuriant palankią aplinką NVO sektoriui, gerinant sąlygas jo veiklai vykdyti ir finansavimui užtikrinti.“

Siekiant įgyvendinti strateginiuose dokumentuose ir LR Vyriausybės programoje nustatytus prioritetus, tikslinga parengti NVO duomenų bazės koncepciją, kurios pagrindu būtų sukurtas ir įgyvendintas realus duomenų sistemos modelis. NVO duomenų bazės koncepcijai paruošti reikalingas patobulintas NVO apibrėžimas, nes, kaip minėta aukščiau, šiuo metu LR NVO plėtros

įstatyme galiojantis apibrėžimas ir iš jo kylantys NVO kriterijai kelia neaiškumų tiek NVO, tiek ir valstybiniam sektoriui. Pasitelkiant tyrimo metu surinktą ir išanalizuotą informaciją, bus siekiama identifikuoti kriterijus taikytinus NVO, atsižvelgiant į Lietuvos teisinės sistemos savitumą.

3. Tyrimo metodologija

Nagrinėjant NVO apibrėžimo turinį ir iš jo kylančius kriterijus, buvo pasitelkti 4 analizės metodai.

Pirmiausia buvo analizuojama mokslinė literatūra, straipsniai ir publikacijos, kitų valstybių teisės aktai bei tarptautiniai dokumentai (sąrašas pridedamas). Taip pat buvo konsultuojamasi su partneriais kitose valstybėse (pvz. [European Center for Not-for-Profit Law](#) Vengrijoje bei [Center for information service, cooperation and development of NGOs](#) Slovėnijoje, Pilietinės visuomenės platforma Armėnijoje) dėl papildomos informacijos. Iš viso nagrinėtos 5 užsienio šalių įstatyminės bazės (Estijos, Lenkijos, Slovėnijos, Vengrijos ir Vokietijos), kurios atrinktos atlikus pirminę šaltinių analizę. Kiekviena valstybė analizuota keliais aspektais siekiant atskleisti:

1. NVO apibrėžimo turinį;
2. Skirtingų NVO teisinių formų paplitimą ir jų apibrėžimų turinį;
3. Viešosios naudos teisinio statuso suteikimo tvarką ir kriterijus.

Po kitų valstybių NVO reglamentavimo praktikos analizės buvo nagrinėjamas šiuo metu įstatyme įtvirtintas NVO apibrėžimas Lietuvoje ir šio apibrėžimo tobulintini aspektai. Siekiant išanalizuoti konkrečią NVO apibrėžimo taikymo problematiką, buvo konsultuojamasi su NVO atstovais nacionaliniame ir regioniniame lygmenyje, taip pat ir su valstybės institucijų atstovais. Siekiant įtraukti visas galimas suinteresuotas šalis, dėl NVO apibrėžimo taikymo ir su tuo susijusios problematikos vyko konsultacijos Birštone ir Šalčininkuose, taip pat vykdyti interviu su nacionalinių skėtinių organizacijų atstovais bei valstybės institucijų atstovais nacionalinėje NVO taryboje. NVO apibrėžimo taikymo problematika taip pat aptarta su sprendimų priėmėjais.

Su identifikuotomis grupėmis aptartos stipriosios ir silpnosios NVO apibrėžimo pusės. Pristatyta geroji kitų valstybių praktika bei aptartos NVO apibrėžimo Lietuvoje tobulinimo perspektyvos – viešosios naudos statuso suteikimo galimybės.

4. Dėstymas

4.1 Gerosios kitų valstybių praktikos analizė bei tarptautinių dokumentų apžvalga

Atlikta gerosios užsienio valstybių praktikos analizė parodė, kad NVO apibrėžimas skirtingose šalyse suprantamas ne vienodai, o kai kuriose valstybėse – apskritai nėra įtvirtintas. Šalyse, kuriose NVO apibrėžimas reglamentuotas, tuo pačiu nurodomi ir kriterijai, pagal kuriuos tam tikros organizacijos nėra laikomos NVO (pvz., politinės partijos ar profesinės sąjungos). LR NVO plėtros įstatyme numatytas NVO apibrėžimas savo struktūra turi panašumų, tačiau vis dar kyla abejonių ir neaiškumų dėl iš apibrėžimo kylančių kriterijų.

Visose nagrinėtose šalyse numatytas viešosios naudos teisinis statusas, tačiau skiriasi jo suteikimo tvarka (statusą suteikiantis subjektas, pvz., mokesstinė institucija arba teismas). Viešosios naudos

teisinio statuso siekianti organizacija įprastai turi veikti vienoje iš įstatyme įtvirtintų veiklos sričių (pvz., lyčių lygybė, vystomasis bendradarbiavimas ir kt.) ir atitikti kitus iš teisės aktų kylančius reikalavimus (pvz., organizacinius, finansinius ir kt.). Šis pavyzdys aktualus Lietuvos NVO sektoriaus kontekste: organizacijos galėtų būti atribojamos pagal teikiamos naudos rūšį, t.y. viešąją ir privačiąją naudą. Analizės metu identifikuoti kitose valstybėse veikiančias NVO vienijantys požymiai:

1. Savanoriškumas (narystė ar dalyvavimas tokioje organizacijoje nėra privalomas);
2. Ne pelno siekimas;
3. Nuolatinė veikla;
4. Bendrų tikslų siekimas (teikiama viešoji/grupinė nauda);
5. Nepriklausomumas nuo kitų subjektų (pvz., valstybės institucijų).

NVO apibrėžimo kitose valstybėse analizė atskleidė, jog aiškaus apibrėžimo įtvirtinimas yra svarbus siekiant demokratijos stiprinimo ir didesnio piliečių įsitraukimo į viešosios politikos procesus: esant aiškiam suvokimui kokios organizacijos atstovauja pilietinę visuomenę – valstybės institucijos yra labiau suinteresuotos tokias organizacijas įtraukti į informavimo, konsultavimo ir kitus svarbius procesus, priimant sprendimus įvairiose viešosios politikos srityse.

Analizė leidžia daryti išvadą, jog aiškaus NVO apibrėžimo įtvirtinimas taip pat neatsiejamai susijęs su efektyviu organizuotos pilietinės visuomenės stiprinimu, t.y. valstybės institucijoms kuriant įvairias pilietinės visuomenės stiprinimo programas, aiškus NVO apibrėžimas padeda identifikuoti labiausiai prie pilietiškumo skatinimo prisidedančias organizacijas ir numatytus resursus nukreipti būtent tokių organizacijų stiprinimui.

Be aukščiau išvardintų požymių, tarptautiniuose bei ES dokumentuose dažniausiai pateikiami dar ir šie NVO požymiai:

1. Savivaldiškumas (tokia organizacija turi aiškią ir autonomišką, nuo valdžios institucijų ar verslo subjektų iš esmės nepriklausomą valdymo aparatą);
2. Ne pelno siekimas (gaunamo pelno neskirstymas steigėjams/nariams);
3. Lygios juridinio asmens teisės (lyginant su kitais juridiniais asmenimis atitinkamoje jurisdikcijoje);
4. Formali registracija (paprastai tokios organizacijos yra įsteigtos formaliai, pvz. registruotos nacionaliniuose juridinių asmenų registruose).

Taigi, apibendrintai būtų galima teigti, jog aiškiausi svarbiausi kriterijai, kurie turėtų būti taikomi NVO yra: savo autonomiškos valdymo struktūros turėjimas, nepriklausomumas nuo valdžios institucijų bei verslo subjektų ir gaunamo pelno neskirstymas organizacijos nariams ar dalininkams.

Tarptautiniuose dokumentuose užsimenama, jog teisinė ir mokestinė aplinka tokioms organizacijoms turėtų būti skatinanti⁵.

Ne pelno siekiančiomis organizacijomis (plačiąja prasme) taip pat laikomi šie subjektai:

1. profesinės sąjungos;
2. įvairios sporto ar meno organizacijos;
3. profesiniu pagrindu susivienijusios organizacijos;
4. turto valdymo tikslu susivienijusios organizacijos.

---

⁵ Committee of Ministers of the Council of Europe: Recommendation to member states on the legal status of non-governmental organisations in Europe (CM/Rec(2007)14).

Tačiau tokio pobūdžio subjektai nėra laikytini nevyriausybinėmis organizacijomis, kadangi šių subjektų pirminis tikslas paprastai nėra pilietinės visuomenės stiprinimas (nors tai ir gali būti vienas iš šalutinių tokių organizacijų veiklos rezultatų).

4.2. NVO apibrėžimo problematika Lietuvoje ir apibrėžimo tobulinimo perspektyvos

Diskutuojant dėl NVO apibrėžimo Lietuvoje su NVO bei valstybės institucijų atstovais, iš esmės sutariama, jog apibrėžimą būtina tobulinti siekiant:

1. Efektyviai panaudoti valstybės skiriamas lėšas pilietinės visuomenės stiprinimui;
2. Sukurti prielaidas matuoti organizuotos pilietinės visuomenės vystymąsi Lietuvoje;
3. Didinti pilietinės visuomenės organizacijų skaidrumą ir atskaitingumą.

Konsultacijų bei interviu metu buvo identifikuoti subjektai dėl kurių dalyvavimo NVO valdyme kyla daugiausia neaiškumų:

1. Valstybė (savivaldybės);
2. Verslo subjektai;
3. Religinės organizacijos;
4. Profesinės sąjungos;
5. Fizinio aktyvumo organizacijos;
6. Profesionalaus sporto organizacijos;
7. Profesiniu pagrindu susibūrusios organizacijos;
8. Atskiru įstatymu įsteigtos organizacijos;
9. Bendrijos ir kitos turto valdymo organizacijos;
10. Šeimynos (teisinė forma).

Tad, sprendžiant dėl kriterijų taikytinų NVO, sutariama, kad būtina atsižvelgti į šiuos aspektus:

1. Juridinio asmens nepriklausomumą (nuo valstybės institucijų⁶ bei kitų juridinių asmenų, kurie nelaikytini NVO);
2. Juridinio asmens tikslą, kuris turėtų būti orientuotas į pilietinės visuomenės stiprinimą (o ne į atskirą, dažniausiai įstatymų įtvirtintą, siekį);
3. Savanoriškumo išlaikymą (narystė tokiose organizacijose neturi būti privaloma).

Taip pat, sprendžiant dėl NVO taikomų kriterijų, ne mažiau svarbu yra atsižvelgti į Lietuvos teisinę sistemą, reglamentuojančią ne pelno siekiančius juridinius asmenis.

Vykdytos konsultacijos bei interviu patvirtino prielaidas, jog aiškus NVO apibrėžimas yra būtinas siekiant sukurti NVO duomenų bazę.

Perspektyvoje, o taip pat ir kuriant NVO duomenų bazę, svarstyti galimybė papildyti apibrėžimą kriterijais, taikytiniais viešosios ir grupinės naudos NVO. Tačiau, svarbu įvertinti tai, kad viešosios arba grupinės naudos statusas gali būti labai dinamiškas ir kintantis priklausomai nuo organizacijos vykdomų veiklų visumos ir jų pobūdžio. Todėl, remiantis kitų valstybių reglamentavimo pavyzdžiais, manytina, jog dėl kriterijų taikytinų viešosios/grupinės naudos NVO, turėtų būti paliekama galimybė apsispręsti institucijai ar kitiems subjektams, kuriems būtų suteikiama teisė šį statusą organizacijai suteikti.

---

⁶ 2017 m. valstybinio audito ataskaitos duomenimis, Lietuvoje registruota daugiau nei 10 000 viešųjų įstaigų iš kurių valstybė ar savivaldybė dalininko teisėmis dalyvauja beveik 7% tokių organizacijų valdyme.

4.3 Konsultacijos temos

Taigi, siekiant įsitikinti pasirinktų sprendimų dėl NVO taikytinų kriterijų tinkamumu bei sužinoti visuomenės nuomonę dėl jų taikymo bei įgyvendinimo Lietuvoje, išryškėjo poreikis rengti viešąją konsultaciją, įtraukiant platesnį ratą NVO srities ekspertų bei visuomenę.

Viešosios konsultacijos metu bus siekiama išsiaiškinti ekspertų nuomonę dėl NVO taikytinų kriterijų bei visuomenės požiūrį dėl tam tikrų ne pelno siekiančių subjektų priskyrimo NVO sektoriui. Taip pat bus siekiama informuoti galimai suinteresuotus asmenis apie vykstančius procesus susijusius su NVO apibrėžimo tobulinimu ir įtraukti juos aktyviau dalyvauti konkrečių sprendimų dėl NVO apibrėžimo tobulinimo procese (ypač kontaktuojant su savivaldybių NVO tarybomis, taip įtraukiant ne tik nacionalines NVO, bet ir regionuose veikiančią organizuotą pilietinę visuomenę).

Viešosios konsultacijos **tikslai**: remiantis ekspertų nuomone, įvertinti kokie NVO kriterijai praktiškai galėtų būti taikomi Lietuvoje bei išsiaiškinti tendencijas visuomenėje dėl intuityvaus atitinkamų subjektų priskyrimo NVO sektoriui.

Nuspręsta pasitelkti LR Vyriausybės kanceliarijos internetinę platformą [e.pilietis](http://e.pilietis.lt), kurioje asmenys pateiktų atsakymus į uždarus klausimus, o norintys aktyviau įsitraukti į apibrėžimo tobulinimo procesą, galėtų pateikti papildomus komentarus bei nurodyti kontaktinius duomenis.

Ekspertų nuomonę dėl kriterijų taikomų NVO bus siekiama išsiaiškinti surengtame ekspertiniame susitikime, kuriame ekspertams bus pristatoma surinkta ir išanalizuota kitų valstybių geroji patirtis NVO reglamentavimo srityje. Siekiant užtikrinti konsultacijos su ekspertais kokybę, ekspertiniame susitikime bus kviečiami dalyvauti įvairių sričių NVO ekspertai (praktikai, akademikai, skaidrumo reglamentavimo bei NVO teisės krypties ekspertai).

Visi viešosios konsultacijos metu gauti rezultatai bus viešinami visuomenei, NVO tarybų atstovams bei pristatomi SADM, kuri yra atsakinga už NVO politikos įgyvendinimą (taigi ir už NVO plėtros įstatymo, kuriame yra numatytas NVO apibrėžimas, tobulinimą).

5. Išvados

- Pilietinės visuomenės veiklų skatinimo ir didesnio įsitraukimo į valstybės reikalų sprendimą svarba pripažįstama nacionaliniu lygmeniu svarbiausiais strateginiais dokumentais.
- Šiuo metu galiojančiame LR NVO plėtros įstatyme įtvirtintas NVO apibrėžimas kelia neaiškumų skirtingų sektorių atstovams. Tikslingu laikytinas šio apibrėžimo atnaujinimas, kuris inspiruos efektyvesnę pilietinės visuomenės stiprinimą, tame tarpe ir NVO duomenų bazės sukūrimą.
- NVO duomenų bazė savo ruožtu taps svarbiu įrankiu siekiant užtikrinti skaidresnę valstybės resursų panaudojimą pilietinės visuomenės stiprinimui bei prisidės prie strateginių LR Vyriausybės tikslų įgyvendinimo.
- Išnagrinėjus užsienio valstybių pavyzdžius bei problematiką, susijusią su šiuo metu galiojančiu NVO apibrėžimu, išryškėjo poreikis rengti viešąją konsultaciją, siekiant konsultuotis su NVO ir valstybės institucijų atstovais bei šio sektoriaus ekspertais dėl kriterijų, kuriais vadovaujantis NVO būtų galima nesudėtingai atriboti nuo kitų ne pelno siekiančių subjektų.

Pagrindinė viešosios konsultacijos **tema**: kriterijai taikytini NVO bei atskirų subjektų dalyvavimo NVO valdyme reikšmė NVO teisiniam statusui.

Konsultacijos tikslai:

1. Išgryninti kriterijus, kurie turėtų būti taikomi NVO, atsižvelgiant į Lietuvos teisinę sistemą;
2. Sužinoti visuomenės nuomonę dėl atitinkamų ne pelno siekiančių subjektų priskyrimo NVO.

Laukiami konsultacijos rezultatai:

1. Išgryninti kriterijai, kuriais remiantis būtų galima tobulinti NVO plėtros įstatyme įtvirtintą NVO apibrėžimą;
2. Procentine išraiška apipavidalinti duomenys, nurodantys visuomenės polinkį atitinkamus subjektus (ne)priskirti NVO sektoriui. Į šiuos duomenis taip pat bus atsižvelgiama tobulinant apibrėžimą įtvirtintą NVO plėtros įstatyme.

Suinteresuotosios grupės: viešosios konsultacijos metu bus naudojami įvairūs konsultavimosi įrankiai. Nuspręsta vykdyti apklausą tarp pačių NVO atstovų (veikiančių įvairiose viešosios politikos srityse), savanorių, valstybės institucijų atstovų ir kitų visuomenės narių (apklausa bus platinama kanalais orientuotais į atitinkamas grupes, tačiau realiai bus prieinama viešai visiems, o respondentams bus suteikta galimybė nurodyti, kuriam segmentui jie priklauso). Ekspertinei konsultacijai bus kviečiami skirtingose srityse veikiantys pilietinės visuomenės ir viešojo sektoriaus atstovai, kurių, tikėtina, turėtų dalyvauti ne mažiau kaip 10. Prie suinteresuotųjų grupių taip pat priskirtinos TM bei SADM, su kurių darbuotojais vyksta nuolatinės konsultacijos, ir LR Seimo Laikinosios Pilietinės visuomenės plėtros grupės nariai.

6. Naudota literatūra/šaltiniai

1. LR Vyriausybės programos įgyvendinimo planas, patvirtintas LR Vyriausybės 2017 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 167.
2. Lietuvos dalyvavimo Atviros Vyriausybės partnerystės tarptautinėje iniciatyvoje 2016-2018 metų veiksmų planas, patvirtintas LR Vyriausybės 2016 m. gegužės 30 d. pasitarimo sprendimu (protokolo Nr. 33, 6 klausimas).
3. Valstybės pažangos strategija „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“, patvirtinta LR Seimo 2012 m. gegužės 15 d. nutarimu Nr. XI-2015.
4. 2014–2020 metų nacionalinės pažangos programa, patvirtinta LR Vyriausybės 2012 m. lapkričio 28 d. nutarimu Nr. 1482.
5. LR nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatymas. 2013 m. gruodžio 19 d. Nr. XII-717.
6. Nevyriausybinių organizacijų ir bendruomeninės veiklos stiprinimo 2017-2019 metų veiksmų planas, patvirtintas LR socialinės apsaugos ir darbo ministro 2017 m. vasario 28 d. įsakymu Nr. A1-99.
7. Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacija valstybėms narėms dėl NVO teisinio statuso Europoje (CM/Rec(2007)14);
8. Murauskas, P.; Lukšaitė, G. *NGO Landscape in Lithuania: Legal Setting and Current Practises*. 2016.
9. Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras. *Pilietiškumas ir pilietinė visuomenė. Lyginamoji pilietiškumo sampratos analizė*. Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras: Vilnius, 2012. Prieiga per internetą:

http://www.3sektorius.lt/docs/Pilietiskumas_analize_final_2013-01-17_16_00_54.pdf.

10. NVO teisės institutas. *Viešosios naudos teisinė analizė, 2009.*
11. Pilietinės visuomenės plėtros agentūros galimybių studija, 2017.
12. Pilietinės galios indekso duomenys. Prieiga per internetą: <http://www.civitas.lt/research/pilietines-galios-indeksas>.
13. Šimašius, R. *Ne pelno organizacijos ir jų reglamentavimas.* 2006. Prieiga per internetą: <http://simasius.popo.lt/files/2012/04/Ne-pelno-organizacijos-ir-ju-reglamentavimas.pdf>.
14. Vad der Ploeg, T. J. et al. *Civil Society in Europe, Minimum Norms and Optimum Conditions of its Regulation.* Cambridge: Cambridge University Press. 2017.
15. Helmut K. Anheier, Stefan Toepler, Regina List (Eds). *International Encyclopedia of Civil Society,* 2010.
16. Anna-Karin Lindblom, *Non-Governmental Organisations in International Law,* 2005.
17. David Moore, Katerina Hadzi-Miceva, and Nilda Bullain, *A Comparative Overview of Public Benefit Status in Europe,* 2012.
18. CIVIC ALLIANCE – LATVIA, *The Review of the NGO Sector in Latvia,* 2015.
19. LR Valstybės kontrolės Valstybinio audito ataskaita. Ar valstybės ir savivaldybių dalyvavimas valdant viešąsias įstaigas užtikrina naudą visuomenei, 2017 m. Nr. VA-2017-P-10-9-11.

7. Priedai

1. Analizė dėl Nevyriausybių organizacijų teisinio apibrėžimo reguliavimo kitose valstybėse;
2. NVO duomenų bazės koncepcijos informacinis vienlapis.

Aurelija Olendraitė

Virgilijus Pajaujis

**NVO DUOMENŲ
BAZĖ**

**NEVYRIAUSYBINĖS ORGANIZACIJOS TEISINIO APIBRĖŽIMO
REGULIAVIMAS UŽSIENIO VALSTYBĖSE**

Vilnius

2017 lapkričio mėn.

„Net ta bendruomenė, kuri turi tvirtus ir senus demokratijos pagrindus, liausis funkcionavusi, jeigu nebus be perstojo puoselėjama savo piliečių. Neįmanoma kalbėti apie demokratiją kaip sistemą, kuri veikia savaime be piliečių dalyvavimo, arba jei tas dalyvavimas suprantamas tik kaip privilegija ar pareiga balsuoti per rinkimus“.

Algis Mickūnas, Ohajo (JAV) universiteto profesorius, lietuvių išeivijos filosofas

TURINYS

ĮVADAS.....	4
ESTIJA.....	5
VOKIETIJA.....	7
VENGRIJA.....	9
LENKIJA.....	11
SLOVĖNIJA.....	13
IŠVADOS.....	14
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	15
PRIEDAS.....	17

ĮVADAS

Nevyriausybės organizacijos (toliau – NVO) skirtingose valstybėse gali būti suprantamos ne vienodai, priklausomai nuo istorinių aplinkybių ir konkrečios šalies tradicijų pilietiniame sektoriuje. Lietuvoje, kaip ir daugelyje kitų pasaulio šalių, nesutariama dėl bendrojo nevyriausybinių organizacijų sąvokos apibrėžimo¹, todėl tikslinga atlikti užsienio šalyse įtvirtinto NVO teisinio reguliavimo apibendrinimą, kuris prisidėtų prie nacionalinio NVO apibrėžimo išgryninimo.

Gerosios praktikos apibendrinimu siekiama atskleisti (1) nevyriausybės organizacijos apibrėžimo turinį; (2) skirtingų NVO teisinių formų paplitimą ir jų apibrėžimų turinį, bei (3) viešosios naudos organizacijos statuso suteikimo tvarką ir kriterijus. Darbe nagrinėjama kaimyninių valstybių Estijos bei Lenkijos, o taip pat galias pilietinio sektoriaus tradicijas turinčių Vengrijos, Vokietijos ir Slovėnijos, geroji praktika. Nagrinėjant užsienio šalių praktiką, naudotasi mokslinė literatūra, atliktais tyrimais NVO sektoriaus tematika ir teisės aktais.

---

¹ Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras. *Pilietiškumas ir pilietinė visuomenė. Lyginamoji pilietiškumo sampratos analizė*. Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras: Vilnius, 2012. P. 15.

ESTIJA

Estijoje išskiriama daugiau kaip 32 000 ne pelno siekiančių organizacijų, iš kurių apie 200 taikomos mokestinės lengvatos². Skaičiuojama, kad 4-5% šalies darbo jėgos, t.y. beveik 28 000 žmonių, dirba ne pelno sektoriuje³.

NVO apibrėžimas Estijos teisės aktuose nepateikiamas, tačiau organizacijų kriterijai atspindi skirtingų ne pelno siekiančių teisinių formų apibrėžimuose.

NVO teisinės formos Estijoje: (a) ne pelno siekianti asociacija; (b) fondas; (c) jungtinės veiklos sutartis (angl. *contract of partnership*).

Ne pelno siekianti asociacija, pagal Ne pelno asociacijų įstatymą⁴, apibrėžiama kaip savanoriškais pagrindais veikianti asociacija, kurios tikslas ar pagrindinė veikla nėra pelno siekimas. Šios teisinės formos ne pelno organizacijai keliami įstatyminiai apribojimai, t.y. (1) iš asociacijos veiklos gaunamos pajamos gali būti panaudojamos tik steigimo dokumentuose numatytiems veiksams įgyvendinti, be to (2) šiomis pajamomis negali būti dalijamasi tarp asociacijos narių.

Fondas, kaip numatyta Fondų įstatyme⁵, yra ne narystės pagrindu įsteigtas juridinis asmuo, skirtas administruoti ir naudoti turtą steigimo dokumentuose numatytiems tikslams įgyvendinti. Estijoje galimi tiek viešieji, tiek ir privatūs fondai.

Jungtinės veiklos sutartis (angl. *contract of partnership*) Prievolių teisės įstatyme⁶ suprantama kaip du ar daugiau asmenų (partnerių) vienijanti juridinio asmens statuso neturinti grupė, kurios paskirtis bendrų partnerių tikslų siekimas. Įprastai jungtinės veiklos sutartys NVO kontekste sudaromos bendruomenių ar laisvalaikio grupių veikloms įgyvendinti.

Pajamų mokesčio įstatyme⁷ nustatytus kriterijus atitinkančioms organizacijoms (ne pelno asociacijai, fondui ar religinei asociacijai) mokestinė institucija (angl. *Tax and Customs Board*) gali

² Network of Estonian Nonprofit Organizations. *Civil society*. Prieiga per internetą: <https://heakodanik.ee/en/civil-society/>.

³ *Ibidem*.

⁴ Estijos ne pelno asociacijų įstatymas. Prieiga per internetą: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/510042014003/consolide/current>.

⁵ Estijos fondų įstatymas. Prieiga per internetą: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/510042014001/consolide/current>.

⁶ Estijos prievolių teisės įstatymas. Prieiga per internetą: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/513062014001/consolide/current>.

⁷ Estijos pajamų mokesčio įstatymas. Prieiga per internetą: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/528082014008/consolide/current>.

suteikti ar panaikinti **viešosios naudos organizacijos statusą**. NVO atitikimo iš įstatymo kylantiems kriterijams vertinimą atlieka ekspertų komitetas.

Paminėtini viešosios naudos organizacijos statusui pripažinti keliami reikalavimai: (1) organizacija veikia viešojo intereso srityje; (2) organizacija veikia labdaros tikslais, siūlydama prekes ar paslaugas nemokamai ar kitais viešai prieinamais būdais nesiekiant pelno; (3) organizacija neskirsto pelno ar pajamų jos steigėjams, nariams, valdybos nariams, vadovaujančių organų nariams, paskutinių 12 mėnesių laikotarpiu finansiškai prie organizacijos veiklų prisidėjusiems donorams ar asmenims, susijusiems su minėtas pareigas/statusą užimančiais asmenimis; (4) organizacijos likvidavimo atveju, patenkinus kreditorių reikalavimus, visas turtas privalo būti perduodamas kitam viešosios naudos organizacijos statusą turinčiam subjektui ar viešajam juridiniam asmeniui; (5) organizacijos išlaidos turi būti susijusios su subjekto steigimo dokumentuose numatytų veiklų bei iškeltų tikslų vykdymu; (6) organizacijos darbuotojams, valdymo ar kontroliuojančio organo nariams mokamas darbo užmokestis neturi viršyti mokamo atlyginimo už tapatų darbą privačiame sektoriuje.

VOKIETIJA

Vokietijoje suskaičiuojama 616 000 ne pelno siekiančių organizacijų, fondų bei bendruomenių grupių, tarp kurių – sporto klubai, kultūros ir dienos centrai, gaisrininkų komandos, slaugos namai, tikėjimo bendruomenės, aplinkosaugos bei aibė kitose srityse veikiančių organizacijų. Šie subjektai sukuria daugiau nei 2 mln. darbo vietų ir suteikia galimybę savanoriauti virš 17 mln. pokičių siekiančių žmonių.

NVO apibrėžimas Vokietijos įstatyminėje bazėje neįtvirtintas.

NVO teisinės formos Vokietijoje: (a) asociacija (registruota ir neregistruota); (b) fondas (registruotas ir neregistruotas), ir (c) ne pelno siekianti ribotos atsakomybės įmonė (vok. *Gesellschaft mit beschränkter Haftung*).

Asociacija apibrėžiama kaip naryste pagrįsta organizacija, siejama nuolatinio ir bendro narių tikslo⁸.

Fondu laikomas juridinis asmuo, kurio pelnas naudojamas konkrečiam fondo steigėjo tikslui siekti⁹.

Fondai ir formalios asociacijos pasižymi visapusišku teisiniu veiksmumu, tuo tarpu neformalių asociacijų veiksmumas yra ribotas, t.y. tokios organizacijos negali įsigyti nekilnojamo turto ir kito registruotino turto¹⁰. Pažymėtina ir tai, kad neformalios NVO gali būti steigiamos ne teisinio dokumento pagrindu.

Ne pelno siekianti ribotos atsakomybės įmonė (vok. *Gesellschaft mit beschränkter Haftung*) – sąlyginai naujas subjektas Vokietijos NVO sektoriuje, funkcionuojantis nuo 2013 m. Šis juridinis asmuo pasižymi skirtingų teisinių formų subjektų, t.y. ribotos atsakomybės įmonės ir registruotos asociacijos požymiais, todėl gali pretenduoti į mokesťines lengvatas.

Viešosios naudos veiklas vykdančioms organizacijoms Vokietijoje suteikiamas neapmokestinamos organizacijos (angl. *tax-exempt organisation*) statusas¹¹. Šį statusą patvirtina

---

⁸ Council on Foundations. *Germany*. Prieiga per internetą: <<https://www.cof.org/sites/default/files/Germany-201706.pdf>>. P. 3.

⁹ *Ibidem*. P. 4.

¹⁰ Van der Ploeg, T. J. *et al. Civil Society in Europe. Minimum Norms and Optimum Conditions of its Regulation*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. P. 384.

Versta iš: Reuter, D. *Münchener Kommentar zum BGB*, vol. 1 (6th edn). Munich: Beck Verlag, 2011.

¹¹ *Ibidem*. P. 392-393.

mokesčių administratorius atlikęs organizacijos steigimo dokumentų bei finansinių ataskaitų turinio vertinimą.

Nuo mokesčių atleistos organizacijos statusas gali būti suteikiamas įvairių teisinių formų organizacijoms, t.y. registruotoms ir neregistruotoms asociacijoms, registruotiems ir neregistruotiems fondams, ribotos atsakomybės įmonėms ir akcinėms bendrovėms).

Vokietijos fiskaliniame kodekse¹² numatyta, kad mokestinės lengvatos gali būti suteikiamos tiems subjektams, kurie veikia (1) viešojo intereso; (2) labdaros, ar (3) bažnytinėje veikloje.

Neapmokestinamos organizacijos veikla turėtų būti nukreipta į materialinės, intelektualinės ar moralinės visuomenės pažangos siekį. Ši, iš pirmo žvilgsnio, plačios apimties nuostata sukonkretinama sąrašu, kuriame išdėstomos viešojo intereso sferos bei veiklos sritys: (1) mokslas ir moksliniai tyrimai; (2) religija; (3) visuomenės sveikata ir higiena; (4) jaunimas ir vyresnio amžiaus (pagyvenę) žmonės; (5) menai ir kultūra; (6) istorinių paminklų išsaugojimas ir paveldosauga; (7) edukacija; (8) aplinkosauga; (9) visuomenės gerovė; (10) karo aukų, neįgaliųjų ir politiniu, religiniu ar rasiniu pagrindu persekiojamų asmenų gerovė; (11) gyvybės gelbėjimas; (12) stichinių nelaimių, darbo medicinos ir drausmės, traumų prevencija bei priešgaisrinė apsauga; (13) multikultūriškumo ir tolerancijos skatinimas; (14) gyvūnų apsauga; (15) vystomasis bendradarbiavimas; (16) vartotojų teisių apsauga; (17) nuteistųjų gerovė; (18) lyčių lygybė; (19) santuokos ir šeimos apsauga; (20) nusikalstamumo prevencija; (21) sportas (įskaitant šachmatus); (22) vietinis paveldas ir tradicijos; (23) gyvulininkystė, augalininkystė, sodininkystė, tradiciniai papročiai (įskaitant karnavalų šventes), kariuomenės užimtumas, neprofesionalus (mėgėjiškas) radijas, modeliniai lėktuvai ir šunų sportas; (24) demokratinė politinė sistema; (25) pilietinis aktyvumas viešosios naudos, labdaros ar religiniais tikslais.

Labdaringa veikla laikomas siekis padėti žmonėms dėl jų ekonominės situacijos ir psichinės ar protinės būklės.

Bažnytinė veikla, kurią vykdant taip pat galimos mokestinės lengvatos, apima religinių bendruomenių paramą, religinių apeigų vietų ir šventyklų statybas, dvasinę raidą bei religinį švietimą.

Pažymėtina ir tai, kad mokestinių lengvatų gavėjais negali būti išskirtinai uždarų grupių nariai, pvz. organizacijos darbuotojai, jų šeimos nariai ar giminaičiai.

---

¹² Vokietijos fiskalinis kodeksas. Prieiga per internetą: https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/EN/Standardartikel/Ministry/Laws/2015-01-01-fiscal-code.pdf?__blob=publicationFile&v=3.

VENGRIJA

*Vengrijoje veikia apytiksliai 62 000 pilietinės visuomenės organizacijų. Beveik 88% šių organizacijų sudaro fondai bei asociacijos, pripažįstamos kaip tradicinės NVO teisinės formos*¹³.

NVO apibrėžimas Vengrijos teisės aktuose, kaip ir Estijos bei Vokietijos atveju, nėra įtvirtintas.

NVO teisinės formos Vengrijoje: (a) asociacija (išskyrus politines partijas, profesines sąjungas ir draudimo asociacijas); (b) fondas (išskyrus viešuosius ir politinių partijų fondus); (c) ne pelno įmonė, ir (d) pilietinė grupė.

Asociacija apibūdinama kaip juridinis asmuo, įsteigtas jos registruotų narių bendriems ir nuolatiniais tikslams, numatytiems steigimo dokumentuose, realizuoti¹⁴. Neformali fizinių asmenų grupė, kuri nepasižymi reguliariu veiklos vykdymu ar registruota naryste ir organizacine struktūra, nėra laikoma asociacija.

Fondo sąvoka savo turiniu panaši į asociacijos, t.y. juridinis asmuo, įsteigtas steigimo dokumentuose numatytų nuolatinių tikslų realizavimui¹⁵.

Ne pelno įmonė – juridinis asmuo, kurio steigimo dokumentuose numatyta, kad bet koks iš įmonės veiklos gautas pelnas negali būti paskirstomas tarp jos narių, tačiau turi būti skiriamas esamo įmonės turto pagerinimui¹⁶.

Vengrijos teisinė sistema taip pat pripažįsta **pilietines grupes**, neturinčias juridinio asmens statuso. Šios organizacijos gali būti steigiamos fizinių asmenų iniciatyva be jokio finansinio įnašo su sąlyga, kad nebus vykdoma komercinė veikla¹⁷.

Viešosios naudos organizacijų statuso suteikimo ir panaikinimo tvarką Vengrijoje reguliuoja Pilietinės visuomenės organizacijų įstatymas. Šį statusą 30 dienų laikotarpiu nuo kreipimosi dienos pagal jurisdikciją patvirtina apygardos teismas. Viešosios naudos organizacijos statuso pripažinimo siekianti organizacija savo veiklomis tiesiogiai ar netiesiogiai įpareigota prisidėti prie kolektyvinių visuomenės ir individualių asmenų poreikių tenkinimo. Organizacija taip

¹³ European Center for Not-for-Profit Law. *Desktop Study on Online CSO Databases/Registers*. P. 6.

¹⁴ Council on Foundations. *Hungary*. Prieiga per internetą: <<https://www.cof.org/sites/default/files/Hungary-201705.pdf>>. P. 3.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ Van der Ploeg, T. J. *et al. Civil Society in Europe. Minimum Norms and Optimum Conditions of its Regulation*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. P. 419.

pat privalo atitikti po vieną kriterijų iš dviejų keliamų reikalavimų grupių (finansinių ir socialinės paramos kriterijų) atsižvelgiant į pastaruosius dvejus finansinius metus.

Pilietinės visuomenės organizacijų įstatyme numatyti šie finansinių resursų kriterijai: (1) organizacijos vidutinės metinės pajamos viršija 1 000 000 forintų (apie 3 200 eurų), arba (2) pastarųjų dviejų finansinių metų sudėtos grynosios pajamos nėra neigiamos, arba (3) personalo išlaidos (išskyrus išlaidas vykdomiesiems darbuotojams) sudaro 25 ar daugiau procentų visų organizacijos patirtų išlaidų.

Be finansinio kriterijaus, organizacija turi atitikti ir bent vieną iš šių socialinės paramos reikalavimų: (1) 1% mokesčių paskyrimas organizacijai sudaro 2% jos visų išlaidų sumos, arba (2) išlaidos, skirtos viešosios naudos veikloms padengti, sudaro bent 50% dviejų pastarųjų metų vidutinių organizacijos išlaidų sumą, arba (3) bent 10 savanorių per pastaruosius dvejus metus nuolat prisideda prie organizacijos viešosios naudos veiklų įgyvendinimo pagal Viešosios naudos savanorystės veiklų įstatyme nustatytus reikalavimus¹⁸.

---

¹⁸ Plačiau žr. Van der Ploeg, T. J. *et al. Civil Society in Europe. Minimum Norms and Optimum Conditions of its Regulation*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. P. 433-436.

LENKIJA

NVO apibrėžimas Lenkijoje pirmą kartą įtvirtintas 2003 m. įsigaliojus Viešosios naudos veiklų ir savanorystės įstatymui¹⁹. Šiame teisės akte NVO apibūdinama kaip registruotas ar neregistruotas juridinis asmuo, nesiekiantis pelno ir veikiantis pagal atitinkamus įstatymus, įskaitant fondų ir asociacijų įstatymus. Šis apibrėžimas netaikomas (1) politinėms partijoms; (2) profesinėms sąjungoms ir darbdavių organizacijoms; (3) profesiniu pagrindu susibūrusioms savivaldžioms institucijoms; (4) fondams, kurių vienintelis steigėjas yra valstybė ar savivaldybė (su tam tikromis įstatyme numatytais išlygomis); (5) politinių partijų įsteigtiems fondams, bei (6) juridiniams asmenims, veikiantiems pagal fizinės kultūros ir sporto veiklos įstatyminių reguliavimą.

NVO teisinės formos Lenkijoje: (a) asociacija, ir (b) fondas.

Labiausiai šalyje paplitusi NVO teisinė forma **asociacija** apibūdinama kaip savanoriška, savivaldi ir nuolatinė organizacija²⁰. Asociacijos savo ruožtu skirstomos į paprastas/neregistruotas (neturinčias juridinio asmens statuso) ir registruotas (turinčias juridinio asmens statusą).

Paprastosios asociacijos įprastai pasižymi savanorišku organizacijos narių darbu ir narystės mokesčio rinkimu. Nors ir neturėdamos juridinio asmens statuso, paprastosios asociacijos gali atstovauti su vykdoma veikla susijusiems interesams ar piliečių grupei administraciniuose teismuose.

Fondai gali būti steigiami tiek fizinių asmenų nepriklausomai nuo jų pilietybės, tiek ir nacionalinių ar užsienio juridinių asmenų²¹. Privačių, t.y. ne viešųjų interesų tenkinimui skirtų fondų, steigimas Lenkijoje nėra galimas.

Viešosios naudos veiklų ir savanorystės įstatymas taip pat reguliuoja **viešosios naudos organizacijų** statuso suteikimo ir panaikinimo tvarką. Viešosios naudos organizacija tampa po to, kai teismas patvirtina atitikimą šiam statusui teisės aktuose keliamiems reikalavimams. Tuo tarpu šių organizacijų veiklos ir finansinių ataskaitų vertinimą atlieka Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (išskyrus organizacijas, dirbančias gelbėjimo ir gyventojų apsaugos srityje, kurių priežiūrą atlieka Vidaus reikalų ministerija). Atsakingos ministerijos turi teisę kreiptis į teismą dėl

¹⁹ Lenkijos viešosios naudos ir savanoriško darbo įstatymas. Prieiga per internetą: <http://www.ekonomiaspoleczna.gov.pl/Public,Benefit,and,Volunteer,Work,Act,567.html>.

²⁰ Lenkijos asociacijų įstatymas. Prieiga per internetą: <http://www.usig.org/countryinfo/laws/Poland/Poland%20Law%20on%20Associations.pdf>.

²¹ Lenkijos fondų įstatymas. Prieiga per internetą: <http://www.icnl.org/research/library/files/Poland/foundation.pdf>.

viešosios naudos statuso panaikinimo (esant išskirtiniams iš statuso kylančių reikalavimų pažeidimams).

Viešosios naudos veikla apibūdinama kaip NVO darbas, nukreiptas į visuomenės naudos siekimą ir atitinkantis įstatyme numatytą vieną iš daugiau kaip 30 veiklos sričių (nuo socialinės rūpybos iki vaikų ir jaunimo užimtumo). Atkreiptinas dėmesys, kad veiklų sąrašas nėra baigtinis, nes Ministrų taryba turi teisę išplėsti viešojo intereso veiklų sąrašą, jei šios pripažintinos teikiančiomis naudą visuomenei.

Be pagrindinio kriterijaus, NVO keliami ir kiti reikalavimai: (1) organizacija gali vykdyti ekonominę veiklą tik kaip papildomą (pagrindine turi išlikti viešosios naudos teikimas); (2) pajamų perviršis, atskaičius išlaidas, turi būti skiriamas viešosios naudos veikloms vykdyti; (3) organizacija privalo turėti kolegialų priežiūros arba vidaus audito organą; (4) organizacijos tarybos nariais negali būti asmenys, pripažinti kaltais už nusikaltimo padarymą; (5) steigimo dokumentai negali suteikti teisės nariams, darbuotojams ar jų artimiesiems nuomotis ar nuomoti, perduoti ar naudoti organizacijos turtą; (6) organizacija veikia pastaruosius dvejus metus iki aplikavimo dėl viešosios naudos organizacijos statuso; (7) asociacijos atveju, organizacijos veikla negali būti vykdoma išskirtinai narių naudai.

SLOVĖNIJA

Slovėnijoje veikia apie 25 000 NVO, tarp kurių daugiau nei 22 000 asociacijų, 2 350 privačių institutų ir 250 fondų²².

Slovėnijos NVO įstatyme pateikiama NVO **apibrėžimas**, pagal kurį NVO laikoma organizacija, atitinkanti šiuos kriterijus: (1) organizacija yra juridinis asmuo, valdomas pagal privatinės teisės reikalavimus, kurio registracijos vieta yra Slovėnijos Respublikoje; (2) įsteigta nacionalinių ar užsienio fizinių/juridinių asmenų, veikiančių pagal privatinės teisės reikalavimus; (3) organizacija nesiekia pelno; (4) nepriklausoma nuo kitų subjektų; (5) nėra politinė partija, bažnyčia ar kita religinė bendruomenė, profesinė sąjunga. Pažymėtina, kad įstatymas NVO nelaiko (1) politinės partijos įsteigto juridinio asmens, ir (2) pagal Jaunimo tarybų įstatymą įsteigtos Slovėnijos jaunimo tarybos.

NVO teisinės formos Slovėnijoje: (1) asociacija (nepriklausomos, ne pelno siekiančios, narystės pagrindu įsteigtos organizacijos, skirtos bendriems tikslams siekti); (2) viešieji/privatūs institutai (ne narystės pagrindu įsteigtos organizacijos, galinčios atlikti veiklas švietimo, mokslo, kultūros, sporto, sveikatos, socialinės gerovės, vaikų priežiūros, neįgaliųjų priežiūros, socialinės apsaugos srityse ir kitoms ne pelno veikloms įgyvendinti); (3) fondai (dotacijų teikimo ir turto pagrindu nacionalinių ar užsienio fizinių/juridinių asmenų įsteigtos organizacijos viešosios naudos ar labdaros tikslais).

Viešosios naudos statusas patvirtinamas atitinkamos ministerijos, kurios kompetencijos sričiai priskiriamos NVO veiklos.

---

²² NGO Partnership Portal. Prieiga per internetą: <<http://www.ngonorway.org/countries/slovenia>>.

IŠVADOS

- 1) Estijos, Vokietijos ir Vengrijos įstatyminė bazė NVO apibrėžimo neįtvirtina. NVO būdingi kriterijai šiose šalyse gali būti išvesti iš skirtingų teisinių formų organizacijoms keliamų kriterijų: (a) savanoriškumas, (b) ne pelno siekimas, (c) nuolatinė veikla, (d) bendri tikslai, (e) fondo atveju – turto valdymas bendriems tikslams įgyvendinti.
- 2) Asociacijos ir fondai yra labiausiai paplitusios NVO teisinės formos nagrinėtose Europos šalyse, tačiau kai kurios iš valstybių įtvirtina papildomas juridines nevyriausybinės organizacijos formas, t.y. (a) civilinę partnerystę Estijoje, (b) ne pelno siekiančią ribotos atsakomybės įmonę Vokietijoje, (c) ne pelno įmonę, ir (d) pilietinę grupę Vengrijoje; (e) viešuosius ir privačius institutus Slovėnijoje.
- 3) Nagrinėtos valstybės kaip nevyriausybines organizacijas pripažįsta ir neregistruotas/neformalias organizacijas (Estijoje ir Vengrijoje nesuteikiant juridinio asmens statuso).
- 4) Visose nagrinėtose valstybėse įtvirtintas viešosios naudos (Vokietijos atveju – nuo mokesčių atleistinos/neapmokestinamos) organizacijos statusas ir jo suteikimo tvarka. Kaimyninėje Estijoje šį statusą suteikia mokesstinė institucija iš ekspertų sudarytos komisijos teikimu. Vokietijoje viešosios naudos organizacijos statusą taip pat suteikia mokesčių administratorius įvertinęs NVO steigimo dokumentus ir finansines ataskaitas. Vengrijoje ir Lenkijoje už viešosios naudos organizacijos statuso suteikimą atsakinga institucija yra teismas. Tuo tarpu Slovėnijoje šis statusas patvirtinamas pagal NVO veiklos sritį atsakingos ministerijos.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

I. Teisės aktai

1. Estijos ne pelno asociacijų įstatymas. Prieiga per internetą: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/510042014003/consolide/current>.
2. Estijos fondų įstatymas. Prieiga per internetą: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/510042014001/consolide/current>.
3. Estijos prievolių teisės įstatymas. Prieiga per internetą: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/513062014001/consolide/current>.
4. Estijos pajamų mokesčio įstatymas. Prieiga per internetą: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/528082014008/consolide/current>.
5. Lenkijos viešosios naudos ir savanoriško darbo įstatymas. Prieiga per internetą: <http://www.ekonomiaspoleczna.gov.pl/Public,Benefit,and,Volunteer,Work,Act,567.html>.
6. Lenkijos asociacijų įstatymas. Prieiga per internetą: <http://www.usig.org/countryinfo/laws/Poland/Poland%20Law%20on%20Associations.pdf> >.
7. Lenkijos fondų įstatymas. Prieiga per internetą: <http://www.icnl.org/research/library/files/Poland/foundation.pdf>.
8. Vokietijos fiskalinis kodeksas. Prieiga per internetą: https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/EN/Standardartikel/Ministry/Laws/2015-01-01-fiscal-code.pdf?__blob=publicationFile&v=3.

II. Tyrimai ir mokslinė literatūra

9. European Center for Not-for-Profit Law. *Desktop Study on Online CSO Databases/Registers*.
10. Council on Foundations. *Hungary*. Prieiga per internetą: <https://www.cof.org/sites/default/files/Hungary-201705.pdf>.
11. Van der Ploeg, T. J. *et al. Civil Society in Europe. Minimum Norms and Optimum Conditions of its Regulation*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017.
12. Reuter, D. *Münchener Kommentar zum BGB*, vol. 1 (6th edn). Munich: Beck Verlag, 2011.
13. Council on Foundations. *Germany*. Prieiga per internetą: <https://www.cof.org/sites/default/files/Germany-201706.pdf>.

14. Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras. *Pilietiškumas ir pilietinė visuomenė. Lyginamoji pilietiškumo sampratos analizė*. Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras: Vilnius, 2012.

III. Internetiniai šaltiniai

15. Network of Estonian Nonprofit Organizations. *Civil society*. Prieiga per internetą:
<<https://heakodanik.ee/en/civil-society/>>.
16. NGO Partnership Portal. Prieiga per internetą:
<<http://www.ngonorway.org/countries/slovenia>>.

PRIEDAS

Lentelė 1. NVO teisinis reguliavimas užsienio valstybėse

Valstybė	NVO apibrėžimas	NVO teisinės formos	Subjektas, suteikianti viešosios naudos organizacijos statusą
Estija	Nėra	(1) ne pelno asociacija; (2) fondas; (3) jungtinės veiklos sutartis	Mokestinė institucija
Lenkija	Yra	(1) asociacija; (2) fondas	Teismas
Vokietija	Nėra	(1) asociacija; (2) fondas; (3) ne pelno siekianti ribotos atsakomybės įmonė	Mokesčių administratorius
Vengrija	Nėra	(1) asociacija; (2) fondas; (3) ne pelno įmonė; (4) pilietinė grupė	Teismas
Slovėnija	Yra	(1) asociacija; (2) viešasis/privatus institutas; (3) fondai	Atitinkama ministerija

NVO DUOMENŲ BAZĖ

NPO

Ne pelno siekiančios organizacijos:

- Viešosios įstaigos;
- Asociacijos;
- Labdaros ir paramos fondai.

TIKSLAS

Atskirti pilietinės visuomenės organizacijas nuo kitų ne pelno siekiančių juridinių asmenų.

NVO (PVO)

Nevyriausybines organizacijas (arba Pilietines visuomenės organizacijas)

KODĖL TAI SVARBU?

1. Sukuriama pažangi gerojo valdymo sistema;
2. Nuolat atnaujinama (angl. up-to-date) informacija;
3. Patikimas šaltinis valstybės institucijoms (asignavimų valdytojams, VMI, viešųjų konsultacijų rengėjams ir kt.);
4. Daugiau skraidrios ir aiškios informacijos visuomenei;
5. Galimybė matuoti pilietinį sektorių, jo augimą, indėlį į BVP.

NVO DUOMENŲ BAZĖ

II LYGMUO

KODĖL TAI SVARBU?

1. Taikomos lengvatos;
2. Finansinė parama (2% ir kt.);

KITI KRITERIJAI:

- veiklos sritis;
- veiklos teritorija;
- tikslai;
- teikiamos paslaugos;
- kt.